הלכה · משנה תורה · מפרשים · השגות הראב״ד · ספר זרעים

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות כלאים

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות כלאים

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/השגות-הראבד-על-משנה-תורה-הלכות-כלאים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ו 4
פרק ב 4
הלכה ו 4
הלכה יא 4
הלכה יב 5
הלכה יג 5
פרק ג 5
הלכה ו 5
הלכה י 5
הלכה יב 5
הלכה טז 5
פרק ד 6
הלכה ז 6
הלכה ט 6
הלכה טו 6
פרק ה 6
הלכה ו 6
הלכה ט 6
הלכה יד 6
הלכה טו 7
הלכה טז 7
הלכה יט 7
הלכה כא 7
פרק ו 7
הלכה ב 7
הלכה ג 8
הלכה ט 8
פרק ז 8
הלכה ג 8
הלכה ד 9
הלכה ה 9
פרק ח 9
הלכה ג 9
הלכה ה 9
הלכה ז 9
הלכה ט 9
פרק ט 10
הלכה יא 10
פרק י 10
הלכה ב 10
הלכה ז 10
הלכה יג 10
הלכה טו 10
הלכה יז 10
הלכה כז 10
הלכה לב 11

פרק א

הלכה ג

אסור לזרוע כלאים לנכרי וכו'. א"א ואם אמרו בחוצה לארץ יאמרו בארץ והלא אף המקיים לוקה ואיך אפשר שלא ינכש אותם ולא ישקה אותם והלא הוא מקיים בידיו. ועוד אמירה לנכרי באיסור לאו בעיא ולא איפשיטא ולחומרא בבבא מציעא:

הלכה ו

ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן. א"א דבר זה אינו מחוור דבירושלמי פרק ראשון בפסקא דהטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש משום כלאים וכו' גרסינן מה אנן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר אילנות וכו'. פירוש אם היו העלין מגולין תחת כל האילנות נמי חושש משום כלאים ואי משום שאינו רוצה בהשרשתן למה לי לפת וצנון אפילו שאר דברים. פירוש אם תאמר משום רישא נקט לה גפן שאם היו עליו מגולין אפילו תחת גפן מותר לפי שאינו רוצה בהשרשתן. נראה מכאן שהזרעים עם האילן אסורין בזריעה וכן נראה מכאן שהלפת עם הצנון כלאים זה עם זה. וכן נראה מן המשנה:

פרק ב

הלכה ו

אבל נתכוין לערב זרע עם זרע אחר כו'. א"א קשיא דידיה אדידיה למעלה בראש הפרק אמר אסור לזרוע את המעורב עד שימעט את החטים וכי ממעט מיהא מותר לזרוע והלא מתכוין לזרוע שני מינין ואמת הוא כי בירושלמי מקשו הכי מה אנן קיימין אי במתכוין לזרוע אפילו חטה אחת אסור. ואולי מה שאמרו במתכוין לזרוע אפילו חטה אחת אסור במתכוין בשעת כנוס התבואה קאמר בשעה שכנס תבואה זו המעורבת כוונתו היה לזרעה אבל אם היתה כוונתו לאכלה ונמלך לזרעה ימעט ודיו:

הלכה יא

הטומן אגודות לפת וכו' ואם אינן אגודה או שלא היו העלין מגולין חושש משום כלאים. א"א מפלפול השמועה ראיתי שלא תפסו אגודה אלא להודיע שאין לפת וצנון דוקא ביחד אלא או לפת או צנונות לפיכך אם היו עלין מגולין אפילו לפת אחת אין בו כלאים עם הגפן וכל שכן עם השאר אילנות או אם היו אגודות אין בהן כלאים שהרי

אינו רוצה בהשרשתן ואע"פ שאין עלין מגולין ולמאן דתני ר' חייא אגודה הא דקתני עלין מגולין לאו משום כלאים ושביעית ומעשר נקט לה אלא משום שבת:

הלכה יב

שדה שהיתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרים בארץ אע"פ שאין מוציאין צמח אלא לאחר כמה שנים לא יהיה זורע באותה שדה מין אחר עד שיעקור העיקרין. א"א זו לא מצאתי שרש ועיקר לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי אבל במשנה אמרו שדה שהיתה זרועה קנבוס ולוף לא יהא זורע ובא על גביהם שאין עושים אלא לשלש שנים וזה הענין אינו מדבר בזרוע וקצור אלא בשזרען ולא צמחו שלא יחשב עליהן שהתליעו אלא פעמים שהן שוהין זמן גדול תחת הארץ משנה לשנה ומצמיחים:

הלכה יג

היתה שדהו זרועה חטים כו'. א"א לא נשנית כך בתוספתא אלא הופך את הזרע לא הפך ימתין לה עד שיתליע ועד כמה תשהא שלשה ימים במקום הטינא. נמצא לזה הלשון מה ששנו במשנה ימתין עד שיתליע ויופך או יופך קאמר ובחדא סגי ליה:

פרק ג

הלכה ו

כיצד הלפת עם הצנון אינן כלאים זה בזה מפני שהפרי של זה דומה לזה. א"א כבר כתבנו למעלה שזה שבוש:

הלכה י

היתה שדהו זרועה ירק וכו'. א"א אין דברים הללו אמורים אלא לדעת ר' יהודה אבל לדעת חכמים לאסור בבית רובע וללקות בששה טפחים ולרבי יהודה לאסור בששה וללקות בטפח:

הלכה יב

בד"א שצריך להרחקה וכו' תלם אחד ארכו ששה טפחים בלבד ורחבו כעמקו. א"א לא מצאתי שיעור עמקו בשום מקום אלא לשון המשנה ורוחב כמלואו ופירשו כמלוא העול שחורש בו התלם. ולשון התוספתא ענין אח' (כמלוא העול השרוני):

הלכה טז

בד"א שצריך הרחקה כו'. א"א לי נראה מן הגמ' ומן המשנה שאינו מותר לעשות כך לכתחלה אלא לדעת ר"ש דאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו בכרם וכן אין אדם חורש דבר שאינו שלו בזרעים אבל לרבנן אינו רשאי לחרוש אבל מותר להמשיך בשדות

זרועות כמו שמפורש בסוף וכן המשנה בשדות זרועות היא שנויה ובהמשכה כשבתחלה בהיתר נזרעו ולבסוף נראים כסוף שדה:

פרק ד

הלכה ז

רצה לעשות שדהו קרחת קרחת. א"א מקום הזרע נקראת קרחת:

הלכה ט

מיני ירקות שאין דרך בני אדם וכו' וירחיק בין כל מין ומין כמו טפח ומחצה כדי שלא יינקו זה מזה. א"א זה השיעור לא מצא כי אם לרב רבו בפירוש ערוגה במסכת שבת ולא ידעתי מאין היא לו:

הלכה טו

הרוצה למלאות כל גנתו מיני ירק הרבה וכו'. א"א איני יודע לאיזה חשבון יעלה המעשה שאם יהיה העיגול רוחב שני טפחים ומחצה נמצא שאין הפרש בין עוגל לעוגל אלא טפח ואין לאמצעי שם מקום אלא טפח ואם היו טפחים טפחים הרי ברוחות יכול לעשות ג' על ג' והם שלש שורות חוץ מן הקרנות וכ"ש אם הם טפח ומחצה טפח ומחצה שהם יותר ויותר אלא חמשה עיגולין שאמרו חמשה באורך הערוגה ברוחב כל טפח וטפח שהם כ"ה עיגולין וזהו שאמרו למלאות כל גנתו ומה שאמר אם ירצה שלא יפסיד כלום אם היו העיגולין זרועים שתי זורע מה שביניהם ערב לא יתכן לעיגולין שתי וערב ולא נאמר אותה המימרא על הבינים אבל היא מימרא בפני עצמה להתיר זרעים הרבה בערוגה וכך פירש רבו בהלכות ערוגה במסכת שבת:

פרק ה

הלכה ו

אין אסור משום כלאי הכרם וכו'. א"א דבר זה מן הטעות שטעה במקום אחד לפנים מפני שנפלה לו טעות במשנתו והרי הוא מוגה לפנים:

הלכה ט

הרואה כלאים בכרם חבירו וכו'. א"א ירושלמי בפועל שנו ובעל הבית שעושה במלאכתו עשו אותו כפועל:

הלכה יד

כרם שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן וכו'. א"א מותר בהנאה:

הלכה טו

ולקט הזרע קודם שישריש הרי זה מותר בהנאה. א"א אפילו באכילה:

הלכה טז

גפן שיבשו העלין שלה וכו'. א"א המשנה אמרה גפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת גמרא ניחא בסיתוא אם נשרו עליה בסיתוא אפילו הכי אסורה אפשר שעדיין לא יבשה לגמרי ומפני הקור נשרו עליה קודם לשאר גפנים שיש גפן מרגשת מחברותיה אבל אם נשרו עליה בקיץ הא ודאי לגמרי יבשה ולמה אסור לזרוע בצדה עץ בעלמא הוא ושני ליה יש מקומות בקרקע שמשיר עליה אפילו בקיץ ואפשר שלא יבשה לגמרי. מכל זה שמעינן שאם יבשה לגמרי אינו אסור כלל:

הלכה יט

הארוס והקיסוס ושושנת המלך ושאר כל מיני זרעים אינן כלאים בכרם. א"א נראה לי טעות הוא זה והעיקר כך הוא האירוס והקיסוס ושושנת המלך מין זרעים ואינן כלאים בכרם והטעם לפי שאין מקיימין מהן ויש כמו כן במיני דשאים שאינן כלאים בכרם לפי שאין מקיימין מהן וכן הוא בתוספתא:

הלכה כא

הרואה ירק בכרם וכו' אם שהה עד שהוסיף אחד ממאתים הרי זה קדש וכיצד משערין שיעור זה וכו'. א"א עיקר הדברים הללו בירושלמי כיצד בודקין רב ביבי בר חנינא אמר עוקר אחד ומניח אחד כל מה שזה פוחת זה מוסיף ועל דבר זה בנה בנינו ולא האיר דבריו כל הצורך עד שריבה עליו תחבולה גדולה. ואומר אני אפי' בחצי שעה יוכל לדעת כיצד עוקר שתי שבלים או כמה שירצה ושוקל אותם בשעת עקירה ולחצי שעה ישקול אותם ואם היו עשרים אוקיאות ועכשיו פחתו אוקיא הרי שבחצי שעה ג"כ הוסיפו הנטיעות אוקיא הנה כי כל הנטיעות הוסיפו אחד על עשרים וכן למאה אוקיאות וכן למאתים:

פרק ו

הלכה ב

במה דברים אמורים בשהיה בין שפת העגול הזה וכו'. א"א כל מ"ש בכאן אין לו שרש בגמרא ולא בתוספתא ולא השכל מורה וחוץ לעיגול שלשים ושתים אמה למה יאסור כלל וחיי ראשי לולא כי מלאכה גדולה עשה באסיפתו דברי הגמרא והירושלמי והתוספתא הייתי מאסף עליו אסיפת עם וזקניו וחכמיו כי שנה עלינו הלשונות והמליצות וסבב פני השמועות לפנים אחרים ועניינים שונים. והנה הניח בכאן לשון

המשנה וכל שפירשו עליה בגמרא. במשנה אמרו הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי זה מקדש מ"ה גפנים במה דברים אמורים בנטועות על ה' ה' או על ד' ד' אבל הנטועות על ו' ו' ועל ז' ז' הרי זה מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות. ומ"ה גפנים שאמרו נטועות על ד' ד' או על ה' ה' אמות ריחוק בין השורות הוא על דרך ט"ז אמות עגולות. כיצד תראה בכרם שהוא שורות הרבה זרע סביב גפן אחת טפח ירק הרי זו אוסר שבע שורות של ז' ז' גפנים שלש שורות מכל צדדיו והאמצעית הרי ז' שורות נאסרו והם מ"ט גפנים כשהם מרובעות אבל טול מהם ארבע גפנים מכל קרן כדי שיהיו עגולות נשארו מ"ה גפנים. וכשיש בין כל שורה ושורה חמש אמות הרי שלשה אוירים ט"ו אמות חוץ ממקום של גפנים נמצאת השורה החיצונה מכל צד הם בתוך ט"ז אמות. אבל כשהן מרוחקות שש על שש או ז' על ז' אין השורות החיצונות בתוך ט"ז אמות וחוץ לט"ז אמות אינו אוסר כלום. זהו עיקר השמועה וכל מ"ש זה המחבר אין לו שרש אלא שקשה לו איך ישארו מ"ה גפנים בתוך העיגול והלא מרובע יתר על העיגול רביע ועל כן הוצרך המאסף הזה להוסיף על שפת העיגול ולחוץ ארבע אמות מצומצמות לאסור וכל זה מדעתו שלא מהגמ' כלל וכלל. ואולי תירוץ הקושיא זהו שאמרו בגמרא ר' אבין בשם שמואל והוא שתהא האמצעית עגולה ירק כלומר הרבה ירק סביבותיה. ואפשר שיהא העיגול רוחב שתים אמות מרווחות מכל צדדיה שיגיעו ט"ז אמות לסוף שתי השורות שבצד האמצעות ולא יגיעו לקרנות. אבל חוץ לט"ז אמות לא תאסר כלום:

הלכה ג

הרי זה מקדש שתי שורות וכו'. א"א אף זו אין לו שרש:

הלכה ט

המבריך שלש גפנים וכו'. א"א לא פירש לו רבו כהוגן כי מצטרפות שאמרו חכמים אפילו אין שם יותר הן מצטרפות להיות כרם שהן נידונות כשש גפנים שהעיקר כגפן אחת וראש הבריכה היוצא ממנה גפן אחרת:

פרק ז

הלכה ג

וכן אם היו שלש שורות וכו'. א"א לפי המשנה נראה לי שהיה לו לומר בכאן שאם היה בין שורה ושורה שש עשרה אמות או יותר הרי זה זורע בין השורות לפי שראיתי הפרש בין שתי שורות לשלש שהשתים אין לה תבנית כרם כמו השלש ובח' אמות היא

יוצאה מכלל כרם אבל השלש יש להן תבנית כרם ואינו יוצא מתורת כרם אלא ברחוק ט"ז אמה:

הלכה ד

אבל אם זרע חוצה לו וכו'. א"א לא מצאתי לזה עיקר בירושלמי ואם אמר מפני מראית העין כ"ש בתוכו:

הלכה ה

היתה בשדה זו שורה אחת של גפנים וכו'. א"א לא ט"ז אמה כדרך הרבים אלא שהוא שביל הדרכים לרבים:

פרק ח

הלכה ג

כיצד הרחיק את השורה וכו'. א"א מעולם לא עלה על דעת שום מפרש שיהא צריך הרחקה מאחורי הכותל שהרי הכותל מפסיק בין הגפנים והזרע אלא כל הרחקה או מן הגפנים לשדה או מן הגדר לשדה וב"ה סברי מן הגדר לשדה ואם היו שתי אמות מן הגפנים לגדר למ"ד מן הגדר מושחין דהיינו ב"ה אינו אסור אלא שתי אמות וב"ש דאמרי מן הגפנים מושחין אסור עד שתי אמות אחרות והכי איתא בירושלמי:

הלכה ה

עריס שחרב אמצעו וכו'. א"א זה מן הטעות הראשון שאין איסור העריס מצד הכותל השני ומ"ש הוא לא נקרא פסקי עריס אלא שני עריסים הם וגם לא נקרא עריס שחרב באמצעו שהרי לא היה שם ולא הוחרב אלא שהיו שם י"א גפנים וחרבה האמצעית שהיא כעין קרחת הכרם ואע"פ שבקרחת הכרם בעינן י"ז אמה בעריס שאינו אלא שורה אחת די לו בשמונה אמות ועוד והוא טפח יותר. והכי איתא בירושלמי:

הלכה ז

גנה קטנה וכו'. א"א אף זה מן הטעות הראשון ולעולם מאחורי הגדר אין שם איסור ומוקפת עריס שאמרו מבפנים הוא וכבר פירשתיה במסכת עדיות:

הלכה ט

שני כתלים הסמוכים זה לזה וכו' עד הרי זורע בין הכתלים. א"א איני מסכים עמו בפירוש המשנה:

פרק ט

הלכה יא

בהמת פסולי המקודשין וכו'. א"א אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאה כצבי ואיל והכי איתא בבכורות:

פרק י

הלכה ב

ועשה מהן לבדים וכו'. א"א לבדים אינן מן התורה שאינן טווין אלא שוע בלבד:

הלכה ז

לפיכך עורות הכבשים שעושין מהן בגדים וכו' שהרי בטלו במיעוטן. א"א היה לו לומר שאינו טווי ואם יאמר אע"פ שאינו טווי הרי הוא אסור מדרבנן כמו הלבדים אם כן גם זה יהא אסור מפני שהוא נוז בקשרים ואם מפני שבטלו במיעוטן שבוש הוא זה וכי צמר בפשתים בטל ברוב אלא כיון שאין בו איסור תורה אין חוששין לספק:

הלכה יג

בד"א ברכין וכו'. א"א בירושלמי הדא דתימר בריקים אבל במלאים לא ואם נתון ע"ג המטה אפילו בריקים אסור:

הלכה טו

שעור הרגל קשה הוא וכו'. א"א כמדומה לי פירוש זה כתב על מנעל של זרב השנוי במשנה ואינו נראה מן הגמרא מנעל של זרב אית אתרין דזרבין עמרא מן לגיו כלומר דאין חוששין לאותן המקומות שהן מיעוט והאי אסור הוא מפני שתופרין בפשתן וזורבין כמו תופרין. ויש מפרש של זרב של חמום כדכתיב בעת יזורבו נצמתו:

הלכה יז

ולא יקח אדם ביצה וכו'. א"א לא ידעתי מה הפרש יש בין ביצה ופשיטי ובזרוני ובמס' יו"ט מתיר הכל לפי שאין חמום בכך. ודומה שהוא מחלק בין צררי שהם בגדים קטנים לבגד גדול ואינו מחוור כי מה שהוא תופס בידו עם הביצה אי זה חמום בא לידו יותר מן הצררים והלא דבר פשוט הוא כי תפיסת היד אינו דרך חמום:

הלכה כז

וכבר בארנו בביאות אסורות וכו'. א"א אמת הוא זה שכל הספקות אינן של תורה מיהו קי"ל כל ספק איסור תורה לחומרא ובדרבנן לקולא:

הלכה לב

כהנים שלבשו בגדי כהונה וכו'. א"א טעה בזה שהרי אמרו ביומא בפרק בא לו כהן גדול במקדש אפילו שלא בשעת עבודה מותר ומאי דקאמר (נמי) מפני האבנט שהוא כלאים אינו דאטו חושן ואפוד מי לית בהו כלאים: